

УЧАСТЬ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Роль політичних партій у загальному суспільному русі Російської імперії на початку ХХ ст. була визначною. Завдяки їх діяльності населення країни намагалося реалізовувати свої політичні, соціально-економічні та культурні запити. Питання історії політичних партій в Україні на початку ХХ ст. стали предметом вивчення багатьох істориків, зокрема Р. Ветрова, С. Донченка, А. Павка, І. Калмакана, О. Бриндака, О. Голобуцького, В. Кулика та ін¹. Однак попри розмаїття існуючої літератури участь учнів в роботі політичних партій на початку ХХ ст. залишається недостатньо вивченою. Тому метою статті є визначення ролі учнівської молоді у партійній роботі, дослідження форм і методів її діяльності.

Початок ХХ ст. був відзначений радикалізацією настроїв учнівської молоді. Радикально налаштованих учнів намагалися залучити до своєї діяльності політичні партії. Їх увага зосереджувалася, передусім, на нелегальних учнівських гуртках, що ставали для партій своєрідною підсобною силою. Так, на початку ХХ ст. у Києві виникло декілька нелегальних гуртків старшокласників середніх навчальних закладів. Старшокласники вивчали заборонену літературу, насамперед партій соціал-демократичного спрямування. Один з учасників такої учнівської організації, М. Галаган, пізніше згадував: "той гурток, до якого належав я, складався з учнів першої, другої, четвертої гімназій та нашої колегії. Другий доволі великий гурток був на Печерську, його осередком була 5-та гімназія... Був також гурток на Подолі..."²

Активно сприяла створенню учнівських об'єднань Революційна українська партія (РУП). Влітку 1900 р. під впливом членів полтавської філії РУП – земських статистиків С. Андрієвського, В. Кошового і А. Кучерявенка – у Лубнах утворився гурток з учнів місцевої гімназії, який вже навесні наступного року розпочав революційну агітацію у навколишніх селах. На базі цього гуртка згодом сформувалася Вільна Громада РУП на Полтавщині під керівництвом М. Порша³. Осередок РУП становив і гурток семінаристів м. Полтави, до складу якого у 1900 р. входили також місцеві гімназисти. Гурток підтримував тісні зв'язки з харківським студентством⁴.

У 1901 р. в Острозькій гімназії на Волині сформувався гурток РУП, який мав тісні зв'язки з Київською українською студентською громадою. Наприкінці літа 1901 р. члени РУП О. Коваленко та Л. Мацієвич переїхали з Харкова до Севастополя, де організували нелегальний пропагандистський учнівський гурток. Потрібну для агітації літературу учні отримували з Харкова через випускника технологічного інституту К. Румницького та сестер Л. Мацієвича. Видання РУП користувалися популярністю й у Волинській семінарії в Кременці⁵. Під час літніх канікул 1901 р. гімназисти та семінаристи навчальних закладів м. Полтави (В. Андрієвський, В. Базилевич, О. Іваницький, О. Колчевський, О. Червоненко та ін.) надали допомогу Ю. Колларду у створенні осередку РУП у м. Кобиляки Полтавської губернії⁶.

У січні 1902 р. начальник Полтавського жандармського управління в донесенні до Києва повідомляв про діяльність у місті кількох соціал-демократичних учнівських гуртків, переважно рупівських поглядів. Члени одного з них збирались "у філіальному відділенні Громадської бібліотеки під виглядом читання книг і газет, причому розходились після півночі, у той час як за правилами читальня мала закриватись о десятий вечора"⁷.

Соціал-демократичною пропагандою були охоплені учні Кременчуцького реального училища. Так, у січні 1902 р. директор закладу направив попечителю Київського навчального округу вісім примірників прокламації Харківського комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії (РСДРП) "К общественности". У ній, зокрема, зазначалось: "...Двоголовий хижак, який прикидався тихим голубом і солодко воркував про сердечне ставлення до учнівської молоді, розправив кігті і почав знову шматувати на частини "надію і опору батьківщини". Мрії про "корінну реформу учнівського ладу" і про задоволення учнівської молоді політикою сердечного піклування, розсіялися як дим, і відкрили справжню картину дійсності"⁸.

На початку 1902 р. виник "Харківський союз учнів", до складу якого входило майже сто місцевих учнівських гуртків і груп. "Союз" взяв за основу тактику і програму соціал-демократів, основною метою визначаючи пропаганду принципів пролетарської свідомості серед учнівської молоді⁹. Як повідомляла газета "Искра", об'єднання головним завданням ставило виховання зі своїх членів "стійких борців за ідеї соціалізму"¹⁰. Для спільної боротьби на соціал-демократичних засадах харків'яни об'єдналися з "Південно-Російською групою учнів середніх шкіл" (Ростов-на-Дону,

1902). Впродовж листопада–грудня 1902 р. “Харківський союз учнів” випустив три відозви, які розійшлися тиражем 400-500 екземплярів.

У квітні 1902 р. у Харкові почав роботу з’їзд учнів землеробських училищ Російської імперії, на який прибули представники з Умані, Харкова та інших міст України. Резолюція з’їзду підтверджувала створення “союзу землеробів” у масштабі всієї держави, а також визначала подальші напрямки роботи. Рекомендувалося створювати в навчальних закладах різноманітні гуртки, каси взаємодопомоги, бібліотеки, організовувати випуск нелегальних видань для оприлюднення відомостей про революційний рух у країні, зокрема про виступи студентів вищих навчальних закладів. У лютому 1903 р. учнівське об’єднання через газету “Искра” заявило про підтримку ідей РСДРП¹¹.

У 1902/03 навчальному році в Києві для координації дій соціал-демократичних учнівських гуртків виникла так звана Група соціал-демократів, яку очолив учень І. П’ятаков. Своїми завданнями вона визначала ведення революційної пропаганди серед учнів середніх навчальних закладів утворення з метою “саморозвитку і самовдосконалення” гуртків учнівської молоді. Для ведення організаційних справ “Група” створила “Київський середньошкільний організаційний комітет”, до складу якого ввійшли Г. Михайлов (реальне училище), В. Селицький і Б. Леонтьєв (2-га класична гімназія), І. Запорожець (Київське художнє училище)¹².

У 1902 р. відбулися заворушення в Одеській духовній семінарії. Місцевий єпископ, який прибув для заспокоєння семінаристів, був змушений визнати революціонізуючий вплив на молодь соціалістичних ідей. Загалом у зазначений період за даними Департаменту поліції в одеській в’язниці утримувалося сто п’ять політичних арештантів, причому тридцять з них були молодшими за 20 років. Це була, переважно, учнівська молодь соціалістичних та соціал-демократичних поглядів¹³. Так, серед затриманих був семінарист О. Соколов, який у грудні 1902 р. роздавав на вулицях м. Одеси газету “Искра”.

У січні 1903 р. нелегальні учнівські гуртки в 2-й чоловічій, 4-й чоловічій, Міністерській жіночій гімназіях, реальному училищі та місцевій семінарії були об’єднані в “Київський союз середньошкільних гуртків і організацій”. Центральний комітет цієї організації займався розповсюдженням гектографічних нелегальних видань серед учнівських гуртків різних міст. Під час обшуків у членів “Союзу” були знайдені прокламації “Київського союзу середньошкільних гуртків і організацій”, “Південно-Російської групи учнів середніх шкіл” (“К народным учителям и учительницам”, “Учащимся средних школ”, “Ко всем учащимся г. Кишинёва”), “Проект статуту “Київського союзу середньошкільних гуртків і організацій”, рукописи прокламацій київського комітету РСДРП, чернетки брошур РУП українською мовою, примірники “Искры”, роботи В. Леніна¹⁴. Соціал-демократичні погляди були досить популярні і серед учнівської молоді м. Катеринослава. У січні того ж року на адресу місцевого приватного училища Аврамової з-за кордону надійшов лист з примірниками газети “Искра”¹⁵.

1903 р. у Києві діяла таємна учнівська організація, до складу якої входили Г. Іванов, Т. Михайлова, М. Леонтьєв, К. Центилович, Г. Селецький, Є. Томенко та ін. Обшук на квартирі Г. Іванова у вересні 1903 р. дозволив поліції встановити, що юнак був членом Київського соціал-демократичного комітету, очолював Центральний комітет “Південно-Західної групи учнів середніх шкіл”. Члени нелегальної організації учнів були затримані і перебували в ув’язненні до грудня 1903 р.¹⁶

У листопаді 1903 р. розпочався страйк у Катеринославській духовній семінарії. Приводом послужив конфлікт учнів 3-го класу з викладачем. Навести лад у навчальному закладі вдалося лише за допомогою поліції. Всі учні третього й частково інших класів були відраховані з семінарії. У ході розслідування з’ясувалося, що організатори цієї акції – Я. Орловський і І. Вікторовський – були членами місцевої філії соціал-демократичної партії¹⁷.

Російська соціал-демократична робітнича партія надавала неабияк значення роботі серед учнівської молоді, прагнучи за рахунок учнів збільшити чисельність членів партії. Зокрема, Одеський комітет РСДРП у 1903 р. закликав учнівську молодь міста “набиратись знань і вступати до партійних лав для боротьби за ідеали соціал-демократизму”. А у вересні цього ж року Київський комітет РСДРП випустив листівку “До всіх учнів”, у якій наголошував на важливості спільної боротьби учнів та робітників проти існуючого ладу¹⁸. Тому не випадковим є факт значної популярності серед учнівської молоді саме соціал-демократичних ідей. Так, у листопаді 1903 р. на квартирі учня Рівненського училища Волинської губернії М. Печерника були виявлені нелегальні прокламації, зокрема “Нижегородські робітники на суді”¹⁹. Загалом, у 1900-1903 рр. таємні учнівські організації, що діяли під впливом соціал-демократів, виникли у Києві, Харкові, Одесі,

..... Катеринославі, Полтаві, Чернігові, Житомирі, Лубнах, Херсоні, Умані та інших містах України. В цілому, гуртки учнівської молоді соціал-демократичного спрямування об'єднували майже п'ятсот чоловік²⁰.

На початку 1904 р. у Києві виникла "Група учнівської молоді середніх навчальних закладів Київського комітету партії соціалістів-революціонерів". Очолив організацію колишній учень місцевої гімназії, есер П. Добровольський. Група мала власну друкарню, де видавала нелегальну літературу²¹.

У зазначений період в Україні зростає вплив "Київського союзу середньошкільних гуртків і організацій". Керівний орган союзу – "Середньонавчальний організаційний комітет" – у 1904 р. розповсюдив прокламації "К учащейся молодежи" і "К учащейся молодежи г. Киева", в яких закликав учнів відстоювати свої права та боротися за соціал-демократичні ідеали²².

У вересні 1904 р. за сприяння членів Київської української студентської громади виникла "Центральна група середніх шкіл РУП" м. Києва, яка популяризувала погляди рупівців, поширювала антиурядові прокламації²³.

Слухачки Одеських жіночих педагогічних курсів у 1904 р. утворили нелегальну організацію "Правда", на яку значний вплив справляли соціалісти-революціонери. Курсистки проводили збір коштів на потреби партії, вивчали і поширювали нелегальну есерівську літературу²⁴.

Революційна пропаганда РСДРП в 1904 р. проникла і в училище садівництва та виноградарства Ялтинського повіту Таврійської губернії. Поліції вдалося встановити, що частина учнів закладу організували нелегальний гурток. Члени гуртка проводили таємні збори, вивчали прокламації РСДРП, зокрема "До сільської бідноти", "Нижегородські робітники на суді", "Революційний авантюризм" та ін.²⁵

Хвиля революційних виступів 1905 р. охопила і середні навчальні заклади. Під впливом студентських заворушень учнівська молодь активно використовувала загальнополітичні методи для задоволення своїх інтересів.

У лютому 1905 р. партія соціалістів-революціонерів поширила листівку "До учнів", якою закликала учнів середніх навчальних закладів м. Києва підтримати есерівські гасла, приєднатися до політичного страйку київського пролетаріату²⁶. Відгукнувшись на заклик, учні приватної гімназії Дучинської м. Києва відмовилися взяти участь у панакхиді по вбитому великому князеві Сергію Олександровичу, чим фактично виправдали терористичний акт соціалістів-революціонерів²⁷.

РСДРП знов звернулася до практики заохочення учнівської молоді до вступу в партію. Так, Катеринославський комітет РСДРП на початку 1905 р. закликав шкільну молодь міста: "Вступайте до організації і влаштовуйте у ваших школах збори, де під керівництвом досвідчених керівників ви усвідомите всю потребу піти до лав пролетаріату під керівництвом Російської Соціал-демократичної Робітничої Партії і разом боротись з нашими ворогами..."²⁸. Крім таких закликів, РСДРП у першій половині 1905 р. розгорнула за допомогою вихованців середніх навчальних закладів активне розповсюдження марксистських видань. Так, учень Полтавської семінарії В. Житній у квітні 1905 р. читав селянам с. Диканьки Полтавського повіту брошуру "До сільської бідноти", у червні у кількох учениць жіночої гімназії м. Катеринослава поліцією були виявлені примірники газети "Вперед"²⁹. Учень Одеського комерційного училища Б. Ширман, перебуваючи у 1905 р. у рідному с. Стрижівка-Слобідська Вінницького повіту Подільської губернії, роздавав селянам листівки РСДРП³⁰. Л. Захаржевська, учениця Кам'янець-Подільської гімназії, у жовтні 1905 р. за дорученням місцевої групи РСДРП, поширювала в місті листівку "Голос народа к солдатам-гражданам". Обшук в квартирі гімназистки виявив прокламації "В бой за свободу", брошури "Статья Жореса и письмо Амфитеатрова" і "Письмо к Николаю II Л. Н. Толстого"³¹. Л. Захаржевську було засуджено до позбавлення волі на два тижні.

У квітні 1905 р. сталися вибухи під вікнами квартири учителя І. Россоптовського та в актовій залі Роменського реального училища, у зв'язку з чим розглядалася справа про замах на директора училища. У підготовці вибухів, зокрема, був запідозрений учень 5-го класу М. Скібін. Під час проведення обшуку на його квартирі були виявлені гектограф та нелегальні видання Роменської соціал-демократичної учнівської організації³². Ця учнівська організація, яка виникла при навчальному закладі на початку XX ст., займалася випуском агітаційних брошур і прокламацій та влаштуванням терористичних акцій.

У м. Кременчуці Полтавської губернії у зазначений період активно діяв "Кременчуцький соціал-демократичний союз учнів". Його діяльність зосереджувалася на пропаганді в учнівському середовищі соціал-демократичних ідей, підбурюванні молоді до опозиційних виступів. Так, поширення у жовтні-листопаді 1905 р. листівки згаданої організації спричинило страйк учнів

середніх навчальних закладів міста. Відозва, окрім закликів до переходу від мирних петицій до політичної боротьби, містила вимогу скликання Установчих зборів³³.

Активізували діяльність серед учнівської молоді й українські партії. Значну увагу роботі серед шкільної молоді приділяла РУП, вбачаючи у ній свого спільника у боротьбі за соціально-економічні, політичні та національні права українського народу. У 1905 р. на Чернігівщині РУП керувала діяльністю трьох гуртків учнів і робітників технічної школи та восьми гуртків гімназистів й учнів інших світських навчальних закладів. Революційна українська партія залучала школярів до поширення партійних видань. Наприклад, Ніжинська середньошкільна організація випустила відозву "До учнів середніх шкіл Ніжина", в якій закликала їх брати участь у політичному страйку та в інших політичних акціях, спрямованих проти царизму. Окрім цього, ця учнівська організація розповсюджувала серед жителів Чернігівщини листівки "З приводу Державної Думи", "До запасних", "З приводу поразок Рождественського", підготовлені Ніжинським комітетом РУП³⁴. Разом з членами РУП учнівська молодь брала участь у політичних демонстраціях, збройних виступах. Так, під керівництвом рупівців студенти і старшокласники гімназій м. Харкова прикривали вогнем з рушниць відступ робітників заводу Гельферіх-Саде 12 грудня 1905 р.³⁵

Значна кількість учнів в Україні були прихильниками Української соціал-демократичної спілки ("Спілки"). Учнівська молодь залучала до лав партії своїх товаришів, пропагувала соціал-демократичну ідеологію, розповсюджувала серед населення нелегальні видання. Наприклад, учень Вінницького реального училища І. Грінштейн у 1905 р. належав до "Правобережної громади Української соціал-демократичної спілки ("Спілки")". У серпні за дорученням партії реаліст проводив революційну агітацію на станції Калинівка, поширював брошуру "Всенародное учредительное собрание" та україномовну газету "Вперед". Після нетривалого утримання у Вінницькій повітовій в'язниці І. Грінштейн був відданий під особливий нагляд поліції за місцем проживання³⁶.

Таким чином, на початку ХХ ст. українські та загальноросійські партії мали на учнівську молодь помітний вплив, залучали її до роботи у своїх осередках. У досліджуваній період існувала значна кількість таємних учнівських гуртків і організацій, які брали за основу своєї діяльності доктрини політичних партій. Найбільш поширеними серед учнівської молоді були ідеї й програмні положення Революційної української партії (РУП), Російської соціал-демократичної робітничої партії (РСДРП), Української соціал-демократичної спілки ("Спілки"), партії соціалістів-революціонерів та інших. Учні займалися агітацією та пропагандою поглядів відповідних партій серед населення, вивчали партійну літературу, друкували і поширювали свої нелегальні видання, брали участь в антиурядових акціях тощо. Учнівський рух сприяв послабленню позицій царизму, його вимушеним поступкам прогресивній інтелігенції в галузі національної освіти і культури, впливав на революціонування селян і робітників.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ветров Р., Донченко С. Політичні партії України в І чверті ХХ ст. (1900-1925). – Дніпропетровськ-Дніпродзержинськ, 2001; Павко А. Політичні партії та організації в Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: Методологія, історіографія, проблеми, перспективні напрямки наукових досліджень. – К., 2001; Калмакан І., Бриндак О. Виникнення та еволюція національної партійної системи в Україні в ХХ ст. – Одеса, 1997; Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ – початку ХХ ст. – К., 1996; 2. Галаган М. З моїх споминів. – Ч.І. – Л., 1930. – С. 93; 3. Сірополко С. Історія освіти в Україні. – К., 2001. – С. 444; 4. Колесник В.Ф., Рафальський О.О., Тимошенко О.П. Шляхом національного відродження. Національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини 1900-1907 рр. – К., 1998. – С. 36-37; 5. Сірополко С. Вказана праця. – С. 444; 6. Коллард Ю. Спогади з минулого. Літературно-науковий вісник. – 1931. – Т.105. – С.32; 7. Центральний державний історичний архів України м. Києві (далі – ЦДІАК України). – Ф.274. – Оп. 1. – Спр. 607. – Арк. 18; 8. ЦДІАК України. – Ф.707. – Оп. 262. – Спр. 6. – Арк. 4; 9. Кулешов І. Из истории движения среди учащихся средних учебных заведений (С 90-х годов по октябрь 1917 г.). – М., 1931. – С.25; 10. Искра. – 1903. – 15 января; 11. Ушаков А.Е. Революционное движение демократической интеллигенции в России. 1895-1904. – М., 1976. – С.186, 191; 12. ЦДІАК України. – Ф.275. – Оп.1. – Спр.92. – Арк.27; 13. Герр Е. На пути к миллионам (очерки по истории юношеского движения в России). – М., 1925. – С.46-47; 14. ЦДІАК України. – Ф.275. – Оп.1. – Спр.92. – Арк.27-28, 89-90; 15. Твори В.І. Леніна на Україні (1894 – лютий 1917 р.). Показчик архівних документів. К., 1977. – С.95; 16. Непорожня Г.А. Суспільно-політична діяльність учителів і учнівської молоді України 1900-1907 рр.: Дис. ... канд. іст. наук. – К., 2002. – С.61; 17. Перельман М. Катеринославська пролетарська шкільна молодь 1905 р. – Харків, 1931. – С.64; 18. Кизченко В.И. Первая российская революция и культурный процесс на Украине. – К., 1984. – С.131-132; Центральний державний історичний архів України в м. Львові

далі – ЦДІАЛ України). – Ф.309. – Оп.1. – Спр.2477. – Арк.93; 19. Твори В.І.Леніна на Україні. – С.93; 20. ЦДІАЛ України. – Ф.309. – Оп.1. – Спр.2477. – Арк.109; 21. ЦДІАК України. – Ф.275. – Оп.1. – Спр.475. – Арк.1-1 зв.; 22. ЦДІАК України. – Ф.275. – Оп.1. – Спр.474. – Арк.1-14; 23. ЦДІАЛ України. – Ф.309. – Оп.1. – Спр.2479. – Арк.95; 24. ЦДІАК України. – Ф.386. – Оп.1. – Спр.515. – Арк.1-4; 25. Твори В.І.Леніна... – С.98; 26. ЦДІАЛ України. – Ф.309. – Оп.1. – Спр.2476. – Арк.71; 27. Гуревич М. Київська робітнича та шкільна молодь у революції 1905 р. – Харків, 1932. – С.30; 28. Перельман М. Вказана праця. – С.69; 29. Твори В.І.Леніна на Україні... – С.118, 122, 125; 30. ЦДІАК України. – Ф.301. – Оп.1. – Спр.746. – Арк.4; 31. ЦДІАК України. – Ф.419. – Оп.1. – Спр.3919. – Арк.2-17; 32. Державний архів Полтавської області. – Ф.138. – Оп.1. – Спр.261. – Арк.12, 15-15 зв.; 33. Кизченко В.І. Вказана праця. – С.24; 34. Грекулов Е.Ф. Церковь, самодержавие, народ. – М., 1968. – С.53; 35. Там само. – С.53-54; 36. ЦДІАК України. – Ф.301. – Оп.1. – Спр.2602. – Арк.2-11, 14.

М.В.Горбатюк

ДІЯЛЬНІСТЬ А. НІКОВСЬКОГО НА ПОСАДІ МІНІСТРА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УНР В УРЯДІ В. ПРОКОПОВИЧА (26 ТРАВНЯ – 14 ЖОВТНЯ 1920 Р.)

В історії України є надзвичайно багато непересічних особистостей, життя і діяльність яких до цих пір залишається малодослідженими. Це стосується і постаті Андрія Васильовича Ніковського – визначного українського громадсько-політичного діяча, дипломата, публіциста, редактора і видавця. Деякі дані про його діяльність знаходимо в біографічних довідниках В.Верстюка та Т.Осташко, Г.Стрельського, Д.Веденєєва та С.Шевченка, Д.Табачника та ін.¹ В контексті дослідження зовнішньої політики УНР це питання розглядають В.Соловйова і М.Матвієнко², а В.Стрілець³ – характеризує А.Ніковського як одного з чільних діячів УПСФ та Громадського комітету. Однак ця проблематика, на наш погляд, не знайшла належного відображення в сучасній історичній літературі. З огляду на вищевикладене, автор, на основі використання широкого кола документальних джерел, ставить за мету дослідити основні віхи діяльності А.Ніковського на посаді міністра закордонних справ та з'ясувати його вплив на формування зовнішньої політики УНР.

Народився А.Ніковський 3 жовтня 1885 р. в селі Малий Буялик, що неподалік Одеси. Навчався на природничому та історико-філологічному факультетах Новоросійського університету (м.Одеса). З 1907 р. співпрацював з єдиною на той час україномовною газетою “Рада”. Завдяки наполегливій праці в “Раді” і одеській “Просвіті” А.Ніковського помічає керівництво Товариства українських поступовців: його запрошують до одного з осередків ТУП в Одесі – “Молодої Громади”, а згодом він стає одним з керівників товариства. У 1911 р. А.Ніковський, прийнявши запрошення видавця “Ради” С.Чикаленка, очолює газету тимчасово, а з літа 1913 р. стає її постійним редактором. Після закриття “Ради” влітку 1914 р., редагує “Літературно-науковий вісник”, а коли закрили і його, організовує в Одесі видання літературного журналу “Основа”. Після жовтневої революції 1917 р. був одним із співзасновників Центральної Ради та заступником її голови. У березні 1917 р. А.Ніковський спільно з С.Єфремовим організував видання газети “Нова Рада”, яку редагував до лютого 1919 р. З приходом більшовиків газету було закрито, а А.Ніковський відійшов від активної політичної діяльності.

Звістку про досягнення порозуміння між Польщею і УНР у другій половині квітня 1920 р., підписання Варшавського договору і спільний антибільшовицький похід на Україну А.Ніковський сприйняв негативно. В інтерв'ю київській радянській газеті “Більшовик” він засудив цю комбінацію, вбачаючи в ній “імперіалістичні домагання Польщі та похід за харчами та поправкою польської марки”⁴.

Але невдовзі А.Ніковський змінив свою думку під впливом таємної організації Братство Української Державності, членом якої він був. БУД також сприймав наступ польсько-українського війська з обережністю, але погодився підтримати С.Петлюру в тому випадку, коли “політика союзників буде сходиться з політикою нашою, з нашими завданнями і союз не буде переходити в окупаційну систему чи претензії”⁵. На засіданнях БУД А.Ніковський відстоював думку, що з приходом поляків потрібно вести широку дипломатичну діяльність і використовувати ситуацію так, “щоб підписаний без нас договір з поляками, не впав на нас зайвою вагою й відповідальністю”⁶.

Наближення польсько-української армії до Києва призвело до підвищення політичної активності БУД. Серед братчиків було виділено ініціативну групу, до якої увійшли: А.Ніковський, В.Прокопович, О.Саліковський, В.Садовський та Л.Чикаленко. Ця п'ятірка політиків отримала завдання утворити Громадський комітет, який мав стати громадським органом влади в Києві, а в силу визволення території України – і в інших місцевостях. З ініціативи Громадського комітету в Києві було розпочато видання газети “Громадське Слово” й утворено українсько-польський клуб,